

Alapélménye a természet volt

„Ma is tisztán érzem: képzeletem legelső sugallatait Rapsonné erdejének és várának köszönhetem.”

/Áprily Lajos, 1965./

A *parajdi gyufagyárat* 1858-ban Hafner alapította, majd később a *Reiter testvérek* vették át /*Téglás Gábor*: A székely sóvidéken. Fővárosi Lapok, 1874. 208. sz./.. A korszerű gépekkel felszerelt, de tűzveszélyes gyár 1874-ben húsz-huszonöt millió csomag gyufát termelt, munkaalkalmat biztosítva 60-80 felnőtt dolgozónak és számos gyermeknek, kikről a tudósítás megjegyezte: „[...] egy helyiségben hat-tíz éves gyermekek gyakorolják magukat”. (Árnyalt megfogalmazása a kapitalista kizsákmányolásnak, két évvel az 1872: VIII. tc. - az első *ipartörvény* - megjelenése után; helyzetkép, melyhez a tudósítás szerzőjének nem volt semmi mondanivalója.) A gyár emléke Parajdon még ma is él. (Az 1890-es években költöztették át Kolozsvárra.) „Fehérfoszforos gyufát gyártottak itt, nem a vörösfoszforos, svéd gyufát. Ez meggyűlt a székely «harisnyá»-ján végighúzva” - adta tovább a gyermekkorában hallottakat *Márton Zoltán* adatközlő.

Reiter egykori parajdi gyufagyára bebizonyította: *lehetséges volt a Székelyföldön is életképes faipari vállalkozást létesíteni, mert a székely alkalmas gyári munkára is. Becze Antal*, csíki alispán álláspontja, melyet ő „igaz szólásnak” nevezett, és lényege az, „hogyan az [ipari munka] nem egyez meg a székelység felfogásával, véralkatával” /Erdély, 1901. 80./, téves és rendkívül káros volt.

További elévületlen érdeme a gyárnak az a nyereség is, amit a *természetvédelem*, az erdő megbecsülésének gondolata *Jékely Lajos*, gyufagyári tisztviselő fiának, *Áprily Lajosnak* költészete által kapott. Parajdon eltöltött gyermekévek „Áprily Lajosnak egész életére megtermékenyítették a lelkét” - írja *Vita Zsigmond*, a költő méltatója, Áprily Lajos c. kötetében /Bk., 1972. 14./.. A közel 40 évig Parajdon működő gyufagyárnak köszönhetően Áprily Lajos a nagyrészt alföldi, dombvidéki magyar költészetbe első ízben hozta be, művészetileg megelevenített világlátásban, a hegyek, az erdő világát, mellyel felbecsülhetetlen szolgálatot tett az erdész munka népszerűsítésében. Áprily Lajost (Brassó, 1887-1967, Budapest) úgy tekintjük, mint a magyar irodalom első szívvel-lélekkel természetjáró költőjét. Ismerte az erdőt, szeretett benne barangolni, élményeket gyűjteni, melyeket aztán a költészetére jellemző formaművészettel adta vissza:

„Selymit a barka
már kitakarta,
sárga virágját bontja a som.

Fut, fut az áram
a déli sugárban
s hőkken a hó a hideg havason.”
/Március. 1923./

Olvasta-e a költő *Apáthy István*nak, a kolozsvári egyetem egykori európai hírű professzorának Az erdő hajnali imádsága /Erdély, 1908. 116-119./ c. írását, mielőtt a *Győzelem* verssorait leírta volna? Mindkét írás rokonvonása ugyanis az erdő tagjainak, az ott élő fajok egyenlő szerepének bemutatása ami Apáthynál a kölcsönös segítő kapcsolat részletes magyarázatával párosul: „Nincs félelem, nincs irigység. A bükk derekát szorosan öleli a repkény, s a fa nem sajnálja tőle élete nedvét. Borbolyabokrok alján a szamóca ért gyümölcsét szívesen kínálja; drága hímport, mézet a méhtől egy virág sem tagad meg.” Majd: „«Te éretted nőtt föl óriásra a bükk, elvénuült törzse korhad, csak azért, hogy rajta teremhess. A lombsátor csak arra való, hogy elfogja előled a gyilkos napsugarat.» És a reves fagomba elhiszi ezt” /118./

Áprily a *Győzelem* című négy sorosában pedig az erdő szerves részét alkotó érnek habjai csak azért járnak diadalmi táncukat, hogy a nyír tövében a gyöngyvirágok erős közössége megjelenhessék:

„Az ér megáradt. Hol jársz már, öreg tél?
A hab játéka: diadalmi tánc.
S a nyírfáink tövében új sereg kél:
zöld dárdás, bátor gyöngyvirág-phalanx.” /1965./

Máskor a *vadászles* izgalmait, a *vadászatban rejlő tragikumot* öntötte versbe:

„Hat óra. Kürtszót küld egy messzi gyár.
A rigó füttye halkul, egyre jobban.
Rejtett madár most édes nászra vár.

Fegyver feszül az izgatott marokban...
Most. Jönnek... Boldog, büszke mátkapár.
S forró szívükre gyilkos puska robban.”
/Szalonka-les. 1920./

Tankönyveink az ifjúságnak úgy tanítják, hogy „a magyar költészetben Áprily iskolát nem teremtett, de olyan életművet hagyott hátra, amely dacolni fog a múlt idővel.” Ebben pedig része van annak is, hogy költészetének éltető eleme, kiapadhatatlan forrása a *természet*, az *erdő* volt:

„Csudáltalak ezer szemmel,
ezerszemű szerelemmel.
Édesanyám kék szemével
ezelőtt jó ötven évvel.”

/Természet. 1957./